

ES jam charakteringas. Ir vėl gali kilti natūralus klausimas: ar įmanomas dialogas tarp tokio leidinio ir įprastinio AT / ATU pagrindais parengto nacionalinio pasakų katalogo? Nors prie struktūrinių-semantinių tipų dedamos nuorodos į AT tipus, tačiau jos eina ne paeiliui, kaip įprasta AT numeracijoje, ir mokslininkui, dirbančiam pagal senąją sistemą, teks kiek paplušėti, kol susiras jam reikiamus lietuviškus siužetus. Vis dėlto, kaip pažymi sistemos kūrėja, metodologijos sudėtingumas ir teksto analizės aprašymas neturėtų atbaidyti mokslininkų, nes jis labai naudingas sprendžiant pačias sudėtingiausias pasakų tyrimo problemas. Ši metodologija pasitarnautų tiek lyginamiesiems pasakų tyrimams, tiek naratyvų klasifikacijai (p. 32–33). Tam, žinoma, reikėtų, kad ši pasakų analizės ir klasifikavimo sistema būtų pritaikoma ir kitų tautų pasakoms, – tada būtų išspręsta skirtingų sistemų nesuderinamumo, nesusikalbėjimo problema. Bet, norint tokį darbą dirbti, visų pirma būtina perprasti struktūrinės-semantinės analizės metodą.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad šis dvitomis savita abstrakcijų kalba supažindins tarptautinę folkloristų bendruomenę su lietuvių pasakomis, jų struktūra, semantika, variacijomis, o pats metodas ir pagal jį sukurta sistema bus įrašyti į šimtą metų pasaulinę pasakų tyrimų istoriją.

Jūratė Šlekonytė

DANGUS VIRŠ BALTARUSIJOS PRABILO SAVAIS VARD AIS

Minsko leidykloje „Тэхналогія“, rengiančioje daugiausia žinytus ir mokslo leidinius, pernai penkių šimtų egzempliorių tiražu išleista į pasaulį Cimafejaus Avilino

knyga *Паміж небам і зямлёй: этнаастронамія* („Tarp dangaus ir žemės: etnoastronomija“)¹. Tų pačių metų gruodžio 18 dieną ji buvo pristatyta ir Vilniuje, Europos humanitariniame universitete.

Knygos autorius C. Avilinas gimė 1985 metais Minske. Baigė Baltarusijos valstybinio universiteto Fizikos fakultetą, Europos humanitarinio universiteto magistratūrą pagal programą „Kultūros paveldo apsauga ir interpretacija“. Šiuo metu – Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Baltarusių kultūros, kalbos ir literatūros tyrimų centro mokslo darbuotojas. Yra paskelbęs daugiau kaip trisdešimt publikacijų apie etnoastronomiją ir astronomiją baltarusių, anglų, lietuvių ir kitomis kalbomis.

Įdomu, kad Lietuvoje, kur etnokosmologijai apskritai skiriama nemaža dėmesio ir publikacijų, į panašų apibendrinamojo pobūdžio veikalą galėtų pretenduoti tik Pranės Dundulienės knyga *Lietuvių liaudies kosmologija* (1988), bet ji niekaip neprilygtų baltarusių kolegų veikalui savo apimtimi.

287 puslapių knygą *Паміж небам і зямлёй* sudaro pratarinė, naudojamų šaltinių, geografinių pavadinimų ir sutrumpinimų sąrašas, penkios dalys, pabaigos žodis ir priedai.

Pirmoji dalis „‘Knyginė’ astronomija kaip žinių šaltinis“ – įprasta monografijų sudedamoji dalis, skirta šaltinių ir tyrimų apžvalgai. Pirmame jos skyriuje apžvelgiami šaltiniai (metraščiai, žodynai, Biblijos vertimai, teologinė, publicistinė ir grožinė literatūra) nuo XI iki XIX amžiaus. Trumpesniuose antrame ir trečiame skyriuose aptariami XIX–XX a. pirmosios pusės (skirčiau pavadinime nurodomas tik XIX a.) ir XX a. antrosios pusės–XXI a. pradžios

1 Цімафей Авілін. *Паміж небам і зямлёй: этнаастронамія*, Мінск: Тэхналогія, 2015. – 287 p.

tyrimai. Įvairūs žvaigždynų pavadinimai iš XVI–XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijoje spausdintų Biblijos vertimų surašyti lentelėje (p. 28).

Senieji šaltiniai ne tik pristatomi, bet ir nagrinėjami, pateikiamos savitos jų interpretacijos. Antai *Sakmėje apie Igorio žygį* du kartus paminėta Trojano taką (*mpony Трояню*) autorius sieja su tokiais Paukščių Tako pavadinimais ir metaforomis, kaip Batyjaus kelias (*Батыева дорога*), Mamajaus kelias (*Мамаева дорога*), rum. *Calea lui Traian* ir kt. (p. 24–25). Bandoma rasti sąsają tarp pastoriaus Pauliaus Oderborno XVI a. antrojoje pusėje aprašytų faktų apie šiaurės Baltarusijos gyventojų religinį auklėjimą šeimoje ir kai kurių populiariesnių astronominių objektų pavadinimų (p. 36). Atsižvelgiant į Vasilijaus Tatiščevo (1686–1750) gimimo vietą ir kai kurias jo vartojamas leksemas, spėjama, kad „Kitos kilmės žodžių žodyne“ (*Лексикон, сочиненный для приписывания иноязычных слов обретающихся в России народов, XIX a. ketvirtas penktas dešimtmetis*) pateikiami astronominiai pavyzdžiai buvo surinkti Pskovo krašte, iš kur šis rusų istorikas ir kilęs (p. 37).

Plačiausia knygos dalis – antroji („Reiškiniai, susiję su žvaigždėmis ir žvaigždynais“): ji sudaro daugiau nei pusę visos knygos puslapių (neskaičiuojant priedų). C. Avilinas atkreipia dėmesį, kad tradiciškai žvaigždynai buvo suvokiami kaip išskiriančių žvaigždžių grupės, „krūvelės“, kurių ribų pasirinkimas buvo subjektyvus, tai yra nebūtinai atitinka dabartinių žvaigždynų ribas (p. 54–55). Pats baltarusių kalbos žodis *сузор’е* (žvaigždynas) – literatūrinis, atsiradęs tik XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje.

Pirma problema, su kuria susiduria senosios baltarusių etnoastronominės žinijos tyrinėtojai, – skurdi ir fragmentiška infor-

macija. Populiariesnių liaudiškų žvaigždynų pavadinimų užfiksuota palyginti nedaug, ir jie dažniausiai skirti Didiesiems Grįžulo Ratams, Oriono juostai arba Sietynui; patikimų baltarusiškų planetų pavadinimų, išskyrus Venerą, apskritai neužrašyta.

Matydamas skurdoką vietinės slaviškos tradicijos planetų pavadinimų žodyną, C. Avilinas suabejoja ir XVIII a. vidurio–XIX a. pradžios vokiečių–lietuvių žodynuose kiek gausiau pateiktų lietuviškų planetų pavadinimų – Marso (*Žwerinne mažoji, Zwerinne*), Saturno (*Žwerinne didėji*), Jupiterio (*Perkunas*) – „liaudiškumu“ (p. 106). Išties, kaip nurodo autorius, jau nuo XVI a. vidurio čekų ir lenkų šaltiniuose pasirodo vardai *Zwirednice, Zwierzynka* ir pan., tačiau jie taikomi „vakarinei“ Venerai (p. 111).

Įvade C. Avilinas pažymi, kad daugiausia aprašė etnosų, gyvenusių buvusios Lietuvos ir Lenkijos valstybės teritorijoje, tikėjimus (p. 9). Juos papildomai gretino su medžiaga iš Rusijos, Vokietijos, Čekijos, Balkanų, Kaukazo ir kitų regionų. Iš lietuvių tyrinėtojų cituojami Jono Vaiškūno, Dainiaus Razausko, Nijolės Laurinkienės darbai, publikuoti rusų, anglų ir lietuvių kalbomis. Beje, estams ne taip pasisekė – lietuviškų astronominių pavadinimų visur stengiamasi išlaikyti originalią formą, o estiški kai kur pateikiami išversti į rusų kalbą (priklausomai nuo straipsnių, kuriais rėmėsi autorius).

C. Avilinas ieško ir atradęs susieja panašius vaizdinius liaudiškosios astronomijos vardynus ir baltarusių tautosakoje: pasakose, bylinose, dainose, mįslėse ir kt. Pasitelkiami ir įdomesni, mažiau girdėti kitų tautų kūriniai. Rašydamas apie Sietyną, autorius primena mums seną prūsišką padavimą iš Hermano Frišbyro (*Frischbier*) žodyno (1882), kaip Dievas pavertė vyro tirono žmoną Vakarine žvaigžde, septynis

jos vaikus – Sietyno žvaigždynu, o vyrą – gegute (p. 83; plg. su pasaka „Eglė žalčių karalienė“). Be to, jis neapsiriboja vien tik tautosakiniais kontekstais, palyginimui atirasdamas pavyzdžių ir iš platesnio istorinio kultūrinio lauko. Antai vieną iš slavų Veneros pavadinimų Vilko žvaigždė (*Воўчая зорка*) jis mėgina sieti su XIV a. pradžios Notangos fogto herbu, kuriame pavaizduotas vilkas, virš kurio galvos šviečia žvaigždė (p. 112–113).

Žvilgsnis iš kaimynų pusės į bendrą kultūrinį paveldą pateikia netikėtų atradimų ar šiaip susidūrimų su keistokais artefaktais. Vienas iš tokių būtų Pelesos apylinkėse užrašytas Paukščių Tako pavadinimas Videvuto ir Brutenio Kelias (*Дорога Відэвута і Брутэна*). Kaip teigia autorius, tai greičiausiai vėlyvos literatūrinės įtakos produktas (p. 63).

Pasitaiko ir nuklydimų, kai remiamasi vien tikrai vėlyvais arba antriniais šaltiniais. Antai C. Avilinas pristato pasakojimą apie Mėnulio ir Aušrinės vedybas kaip būdingą lietuvių tautosakai, remdamasis Teodoru Narbutu ir Juzefu Ignacu Kraševskiu (p. 115). Tačiau jie akivaizdžiai citavo Liudviko Rėzos 1825 metų rinkinio dainos „Mėnesio svodba“ tekstą, kurio tariamą autentiškumą jau yra kritikavęs Albinas Jovaišas² ir kiti žymesni tyrinėtojai³. Perkūną (knygoje *Пярүн*) C. Avilinas ten pat kažkodėl vadina Saulės tėvu, nors pirminiame L. Rėzos kūrinyje to nerasime.

Kartais autoriui pritrūksta tikslumo ir pasigilinimo į konkrečią problematiką. Skaitant apie dievą Žvaigžduką, kitaip Svaikstiką (p. 18), gali susidaryti įspūdis, kad jo vardą lygia greta fiksuoja du savarankiški šaltiniai: runų įrašas *schuaixtix*

2 Albinas Jovaišas. *Liuduikas Rėza*, Vilnius: Vaga, 1969, p. 259–264.

3 Plg. Jonas Balys. „Mitologija ir poezija“, *Metmenys*, 1977, Nr. 33, p. 200.

ant dievybės statulėlės ir Mato Pretorijaus veikalas *Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla*. Tačiau, kaip žinoma, statulėlė priklauso vadinamiesiems Retros šventyklos, arba Prilvico, radiniams, kurie jau seniai daugelio mokslininkų laikomi klastote. Akivaizdu, kad dievo vardas ant statulėlės buvo reikiamai „perskaitytas“ pasitelkus baltų religijos šaltinius (dievas Svaikstikas pirmąsyk paminėtas *Sūduvių knygelėje*). Kol nebuvo „nustatyta“ priklausomybė „prūsiškiesiems vendams“, įrašą mėginta skaityti *Schuaixtim*, tai pirmame minėtiesiems radiniams skirtame veikle 1771 metais nurodė Andreas Gottliebas Maschas⁴.

Aptardamas Christburgo taikos sutartyje (1249) aprašytus prūsų laidojimo papročius, C. Avilinas nagrinėja Kristupo Hartknocho ir juo besirėmusio Liudviko Adomo Jucevičiaus tekstus (p. 41–42). Tačiau H. Hartknochas pateikė lotyniško sutarties teksto variantą su vienu praleistu žodžiu *armis fulgentibus decoratum * * * in manu ferentem* ir jo vietoje pažymėtas tris žvaigžduotes klaidingai interpretavo kaip nupieštą atvaizdą. Eidamas tokiu keliu, jis bergždžiai bandė versdamas apibūdinti danguje ant žirgo skriejantį velionį kaip apsirengusį „spindinčiais ginklais, laikantį rankoje tris žvaigždes“, o juo iš dalies sekęs C. Avilinas – kaip „spindinčiu ginklu, papuoštu trimis žvaigždėmis, nešamu rankoje“. Keista, jog baltarusių etnoastronomas seka šia versija net ir žinodamas, kad egzistuoja sutarties tekstas be praleidimų, paskelbtas Vladimiro Pašutos knygoje *Lietuvos valstybės susidarymas*, kurį pateikia šalia: „...ant žirgo, išpuošto spindinčiais ginklais, nešantį rankoje sakalą“ (vertė

4 Андреас Готтлиб Маш. *Сокровища Ретры*, Москва: ИЦ «Слава», 2006, prieiga per internetą: <http://kladina.narod.ru/rehra/frames.htm>, [žiūrėta 2016-06-15].

S. Kondratjevas)⁵. Ne visai aišku, kodėl C. Avilinas kaltina V. Pašutą pateikus klaidingą vertimą, teigdamas, kad lotyniškame tekste žodžio „sakalas“ (lot. *falcon*) nėra, tačiau nepastebi ir nekommentuoja jame esančio *nisum* (kurį Leonas Valkūnas verčia „vanagas“⁶), taip pat nekelia klausimo, dėl ko atsirado neatitikimų teksto variantuose.

Trečiąją knygos dalį „Liaudies astronomija folklore“ C. Avilinas pradeda nuo skyriaus apie rytų slavų liaudiškąją „astrologiją“, tiksliau, jos liekanas, kurių, esą, galima rasti XVIII–XXI a. tautosakos tekstuose. Liaudiškajai „astrologijai“, pasak baltarusių autoriaus, būdingas tikėjimas, jog kiekvienas žmogus turįs savo žvaigždę – tuo ji skiriasi nuo klasikinės, kurioje kiekvienam sudaromas detalus asmeninis horoskopas pagal dangaus kūnų išsidėstymą. Šie teiginiai iliustruojami įdomiais pavyzdžiais, kad bobutė, priėmusi naujagimį, išeidavusi į lauką ir stebėdavusi žvaigždes.

Autorius aptaria, kokia slaviška ir baltiška terminija XI–XIX a. rašytiniuose šaltiniuose vartota iš žvaigždžių būriantiems asmenims įvardyti. Apžvelgiami tikėjimai apie raganas, vagiančias iš dangaus žvaigždes (mėnulį), prognostinės ir ritualinės praktikos, tikėjimai dangaus kūnų šviesos teigiamu arba neigiamu poveikiu.

Atskirame šios dalies skyrelyje (jo medžiaga anksčiau skelbta ir lietuviškai⁷) C. Avilinas nagrinėja frazeologemos „skaičiuoti žvaigždes (danguje)“ semantiką,

5 Владимир Пашуто. *Образование Литовского государства*, Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1959, p. 501.

6 *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, t. I: *Nuo seniausių laikų iki XV amžiaus pabaigos*, sudarė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 241.

7 Cimafejus Avilinas. „Frazeologemos „skaičiuoti žvaigždes danguje“ semantika (baltarusių tradicijos pagrindu)“, *Liaudies kultūra*, 2012, Nr. 3, p. 59–62.

skirtingus jos vartojimo atvejus. Šią frazeologemą galima rasti įvairiuose tautosakos tekstuose (paremijose, apeiginėse dainose, pasakose, padavimuose ir kt.). Paaikškėja, kad „žvaigždes skaičiuoti“ linkę sotūs žmonės, taip pat raganai, pribuvėjos ir netgi Mėnulis arba šventojo Jurgio žirgas, kaip dainuojama kai kuriose dainose.

Analizuodamas tyrimui aktualias mįsles, autorius pirmiausia jas suskirsto pagal užminimų vaizdus, kuriais maskuojamos įminimų žvaigždės (A. augalinis, B. zoomorfinis, C. žvaigždė-skyklė ir žvaigždė-žvakė), o paskui trumpai išvardija vaizdus, maskuojančius kitus objektus (dangų, saulę ir mėnulį).

Paskutinis trečiosios dalies skyrius skirtas stebuklingo aprenimo motyvui tautosakoje. Baltarusių užkalbėjimų tekstus su šiuo motyvu autorius dalija į dvi grupes: 1) žmogus „apreniamas“ dangaus šviesuliais; 2) žmogaus kūno dalys prilyginamos dangaus šviesuliams. Čia pateikta gausi medžiaga siejasi su Dainiaus Razausko ir Vykinto Vaitkevičiaus straipsniu apie mitologinį mėnulio žirgą ir jį papildō⁸.

Dalį „Reiškiniai, susiję su meteorais“ sudaro keturi skyriai. Pirmajame trumpai pristatyti meteoro, kaip reiškinio, baltarusiški liaudiški pavadinimai, kurie, kaip parodoma, yra pavieniai arba nepatikimi. Literatūrinis pavadinimas *знічка* autoriaus laikomas vėlai atsiradusiu. Antrame skyriuje grįžtama prie animistinio žmogaus sielos ir žvaigždės gretinimo pavyzdžių. Atskleidžiama, jog krintanti žvaigždė buvo laikoma žmogaus mirties ženklų, nuodėmingo žmogaus arba nekrikštyto vaiko siela, taip pat buvo siejama su skraidančiomis raganomis. Trečiame skyriuje toliau

8 Dainius Razauskas, Vykintas Vaitkevičius. „The Mythological Moon Horse as Reflected in Baltic Archaeology, Folklore and Linguistics“, *Archaeologia Baltica*, vol. 10, 2008, p. 71–77.

nagrinėjami su „krintančiomis žvaigždėmis“ siejami mitiniai vaizdiniai: mirusiojo sielos pasiimti skrendantis angelas, dangumi lekiantis žaltys / slibinas (*змеи*). Cituojama nemažai sakmių apie namų dvasią, atitinkančią lietuvių mitinę būtybę aitvarą. Jos įdomiai derinamos prie slaviškų tikėjimų apie krintančią žvaigždę, kuriuose teigiama, jog tai skrieja velnias, žaltys, kuris neša pieną raganoms, auksą ir sidabrą turtuoliui ir pan. Vis dėlto reikėtų, kad plėtodamas temą autorius ne tik komponuotų atskirus pavyzdžius, bet ir plačiau atskleistų problematiką. Juk daugumoje pasakojimų apie aitvarus jų vaizdinį keblu tiesmukai sieti su skriejančių meteorų vaizdu. Šiuose tikėjimuose ir sakmėse namų dvasia pasižymi tik jai būdinga išvaizda, gyvenamąja vieta, savitomis funkcijomis, ypatingi ir jos įsigijimo būdai, o C. Avilinas pasitenkina apsiribodamas prielaida, kad skraidančio žalčio / slibino (*chuto*) ir namų dvasios (*damavyko*) vaizdiniai tikėjimuose ir sakmėse mus pasiekė labai kontaminuoti (p. 176).

Šiek tiek neaiškumų kelia ir medžiagos skirstymo principai. Pavyzdžiui, ta pati tema apie aitvarą ištesinama per porą poskyrių, kurių trumpuose pavadinimuose vienas įvardijimas (*xym*) net pasikartoja. Paskutinis šios dalies skyrius („Kiti tikėjimai, susiję su meteorais ir meteoritais“) vėl pradedamas nuo tikėjimų, kad krintančios žvaigždės – tai mirusių žmonių žvakės, užpūstos angelų, nors apie tai jau rašyta antroje skyriuje („Animistiniai tikėjimai“). Toliau rašoma apie „žvaigždžių“ nukritimo vietas, jų įprasminimą tikėjimuose, žmogaus elgseną žvaigždei krintant (pranašystės ir būrimus, draudimą žiūrėti), „žvaigždžių lietu“ ir meteoritus tautosakoje bei geografinėje aplinkoje. Galbūt pakaktų tiksliau formuluoti skyrių pavadinimus, labiau susiejant juos su minčių dėstymo eiga? Tiesa, reikėtų atsižvelgti ir į autoriaus

pasiteisinimą, kad iš pradžių knyga buvo planuojama kaip kuklus straipsnių rinkinys ir tik vėliau išaugo į stambų leidinį (p. 9).

Penktąją, paskutinę, knygos dalį „Etiologinės sakmės apie mėnulį“ galima laikyti studija studijoje. Ji skirta, kaip sako pats autorius, etiologinių sakmių apie vaizdus, matomus mėnulyje, genezės klausimams, jų struktūrinei ir tipologinei analizei, kuriai ankstesni tyrinėtojai skyrė per mažą dėmesio. Autorius išskelia uždavinį sukurti siužeto elementų analizės metodiką ir rekonstruoti pirminį pasakojimą. Kaip anonsuojama dar pirmojo skyriaus pavadinime, šis pasakojimas – tai „archajinis mitas apie Dvynius“. C. Avilinas linkęs išskirti grupę etiologinių sakmių, kurios, pasak jo, yra dvynių mitų rudimentai arba tipologiškai panašūs į šiuos mitus motyvai. Tokių rudimentų pirmiausia ieškoma tikėjimuose apie figūrų mėnulyje atsiradimą dėl brolių žudystės ir prakeikimo. Invariantišku išskiriamose grupėje laikomas ir ginklas, kuriuo nužudomas brolis, dažniausiai – šakės. C. Avilinas mano, jog konkretizuotas žudymo įrankis ir brolių skirtumams apibūdinti įvestas socialinės nelygybės aspektas skiria liaudiškąją tokių pasakojimų tradiciją nuo biblinės.

Teiginį, kad nagrinėjamos sakmės figūruojantys broliai – tai mitiniai dvyniai, autorius grindžia fonetiniu jų vardų supanašėjimu (pvz., *Кавель* ir *Авель*) ir tam tikromis indiškėmis paralelėmis (p. 196). Kai kurie vietinės tautosakos pavyzdžiai irgi patogūs tokiai hipotezei paremti: „Nėščiajai negalima žiūrėti į mėnulį, nes jo dėmėse matomi dviejų žmonių siluetai, ir nėščioji gali pagimdyti dvynukus“ (užr. Gomelio sr.; p. 192). Tačiau mėginimas iš gana plačios nagrinėjamų tekstų, siužetų ir vardų įvairovės išskirti kaip tik tuos, kuriuose atsispindi hipotetinis ikirikikščiōniškas mitas, kuris vėliau tariamai buvo

supintas su biblinėmis realijomis, atrodo gana rizikingai. Ar ne paprasčiau būtų įrodyti, jog įvairūs nukrypimai nuo biblinės legendos tėra liaudiškos jos plėtotės variacijos? Pats C. Avilinas išnašoje pažymi, jog, ieškant „dvynių mito“ liekanų pasiremiant vien baltarusiška medžiaga, galima vesti tik gana sąlygiškas paraleles, nes baltarusių sakmėse broliai mėnulyje nėra nei kultūriniai herojai, nei demiurgai (p. 188).

Skaitant pastarąją knygos dalį vėl susidaro įspūdis, kad visuose trijuose jos skyriuose nagrinėjami panašūs siužetai. Paskutiniame dar analizuojamas mėnulio vaizdų atsiradimo kaip bausmės už darbą švenčių dienomis motyvas. C. Avilinas konstatuoja, kad Baltarusijoje šis motyvas siejamas tik su Ivano Galavaseko švente (rugpjūčio 29 d.), tuo tarpu Ukrainoje ir Rusijoje surinkti pavyzdžiai atskleidžia sąsajas su kitomis populiariomis krikščioniškomis šventėmis. Čia pat jis kelia hipotezę, kad dalis nagrinėjamų sakmių, galimai kilusių iš bendro mitinio pasakojimo, iš pradžių buvo susietos su vienu kalendoriniu įvykiu – švente ar mėnulio faze (p. 203).

Įdomus autoriaus pastebėjimas, kad mitiniai mėnulio vaizdiniai, sakmių apie juos objektai ir subjektai koreliuoja su kitais astronominės sistemos elementais, visų pirma – žvaigždynų pavadinimais (p. 191). Tačiau kai kurios jo daromos išvados atrodo skubotos ir nepagrįstos. Pavyzdžiui, paminėjus rusų pasakų herojus – tris brolius – ir vieną keltų padavimą, kuriame vieno iš trijų brolių vardas „artimas latvių Jumio vardui“ (?!), pažymima: matyt, tai tie patys broliai, kurie minimi baltarusių užkeikime: „Turėjo mėnesėlis tris brolius...“ (p. 196). Keistai atrodo ir spėjimas, jog nagrinėjamų pasakojimų mitiniai įvykiai rutuliojasi ne pirmąkart laiku (kaip būdinga etiologinėms sakmėms), bet „iki krikščioniškoje epochoje“ (p. 190).

Nemažą knygos dalį – apie aštuoniasdešimt puslapių – sudaro priedai. Lauko tyrimų medžiaga suklasifikuota pagal dangaus objektus ir reiškinius. Archyviniai numeriai nei prie autoriaus, nei prie kitų tyrėjų surinktos medžiagos nenurodomi. Pateikiami net trisdešimt keturi paties autoriaus sudaryti detalūs žemėlapiai.

Ne vienas skaitytojas tikriausiai pasiges literatūros sąrašo, – tai gerokai ap sunkina knygos skaitymą. Pavyzdžiui, 57 puslapyje nurodyto J. Vaiškūno straipsnio visą bibliografinę nuorodą galima rasti tik atsivertus 43 puslapį... Būtų naudingos ir astronominių objektų, mitologemų rodyklės, santrauka užsienio kalba. Deja, jų taip pat nėra.

Apibendrinant galima pasakyti, kad ši knyga parašyta kruopščiai ir su meile, be to, krašto, kurio praeitis praskleidžiama, kalba. Ji nebūtų tokia vykusi, jei autorius nebūtų pats rinkęs medžiagos, klausinęs žmonių ir prašęs jų parodyti vieną ar kitą liaudiškai pavadintą ar nupasakotą žvaigždyną danguje. Skaitytoją ypač nudžiugins išsamios užrašytų pasakojimų ir kitų šaltinių citatos, autoriaus gebėjimas analizuoti pavadinimų kilmę, atskiriant skirtingus sluoksnius: vietinį ir atneštinį, žodinės ir knyginės tradicijos, graikiškai lotynišką nuo viduramžių krikščioniško ir t. t. Nepaisant kai kurių pastebėtų trūkumų, tai pirmas ir išsamus tokiai plačiai tematikai skirtas leidinys, kurį bus galima naudoti ir kaip žinyną ar pagrindą tolesniems tyrimams.

Rokas Sinkevičius